

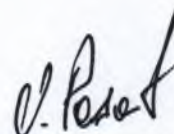
Conceptul programului de activitate în funcția de Președinte al Academiei de Științe a Moldovei pentru perioada 2014-2020

Știința, cercetarea, inovarea și produsele intelectuale în prezent sunt recunoscute pretutindeni ca factori determinanți, decisivi ai creșterii economice, elemente indispensabile ale strategiilor politice la nivel de stat, deoarece pentru guverne este clară legătura dintre capacitatea națiunilor de a incorpora inovațiile în activitățile economice și abilitatea de a concura pe piețele mondiale. Eficiența economiilor moderne depinde, într-o măsură definitivă, de rezultatele transformărilor structurale, bazate pe un proces de schimbare neîntreruptă a tehnologiilor de producere și a sistemelor de management cu altele noi, mai performante. Sfera inovării reprezintă nucleul schimbărilor structurale în orice sistem economic, iar caracteristicile acestei sfere determină viteza și calitatea transformărilor economice. În vederea dezvoltării sistemului vizat, sunt determinate următoarele direcții programatice de activitate a comunității științifice pentru perioada 2014-2020:

1. Dezvoltarea capacităților umane, instituționale și de infrastructură

Capitalul uman este principala forță de dezvoltare a societății. Din acest considerent, efortul principal în vederea dezvoltării științei și cercetării în Republica Moldova trebuie să fie depus în instruirea continuă a persoanelor capabile să genereze idei, să absoarbă noi cunoștințe, să creeze. Guvernarea domeniului cercetare-dezvoltare din Republica Moldova trebuie să consolideze conexiunea dintre educație și cercetare. Pregătirea resurselor umane pentru cercetare trebuie să înceapă cât mai devreme posibil, încă din sistemul de învățământ preuniversitar. Din acest punct de vedere, se impune o colaborare mai intensă cu Ministerul Educației, cu rectoratele universităților, încât toți

 1

tinerii dornici de a se ocupa de cercetare, inovare, descoperire a noului etc. și au abilități pentru aceasta, să fie atrași la studii, apoi și la activitate în cadrul AȘM.

2. Definirea și managementul priorităților de cercetare

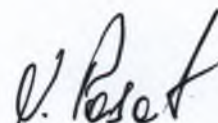
Managementul priorităților de cercetare presupune câteva aspecte importante. Acestea sunt atât selectarea priorităților propriu-zise, ca ele să corespundă unei serii de cerințe (alinieră la necesitățile societății, dar și la cele internaționale; aprecierea capacității instituțiilor de cercetare existente ș.a.), menținerea unui dialog cu principalii actori ai societății (partenerii, politicienii, beneficiarii) dar și managementul curent pentru a asigura orientarea eforturilor și concentrarea resurselor pentru a atinge scopurile propuse.

Pentru a depăși inerția existentă în domeniul cercetării-dezvoltării, prioritățile de cercetare trebuie să fie identificate și aprobate pentru o perioadă mai mare de timp. O astfel de abordare va permite formarea capacităților necesare pentru dezvoltarea domeniului vizat.

3. Crearea și menținerea unui dialog continuu între știință și societate

În activitatea sa, comunitatea științifică se va baza pe un cadru juridic solid, în care vor fi statuate, cu maximă claritate, rolul AȘM în sfera științei și în societate, relațiile ei cu autoritățile publice centrale și cu cele din sfera științei și inovării, cu instituțiile universitare. Evident, *Codul cu privire la știința și inovare* a stimulat dezvoltarea cercetării și activității inovaționale. Însă el [cadru juridic] nu este și nici nu poate fi unul static, dimpotrivă, el se atlană în continuă dezvoltare și perfecționare, în funcție de necesitățile generate de evoluția științei și societății și în interesul acestora.

Toate programele specifice ale cadrului național de finanțare a activităților din domeniul vizat vor conține o componentă de diseminare (inclusiv prin accesul liber la rezultatele cercetării a cetățenilor, mediului de afaceri,

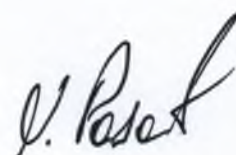

organizațiile societății civile și a factorilor de decizie politică). Publicul larg va fi informat în ceea ce privește importanța cercetării și inovării în procesul general de dezvoltare a statului. În același timp, trebuie de depus eforturi pentru crearea unui dialog constructiv între știință și societate și nu un monolog unidirecțional. Anume participarea părților vizate în procesul de definire a direcțiilor de evoluție a cercetărilor științifice și inovării va duce la creșterea interdependenței sociale și la promovarea principiului cercetării și inovării rezonabile.

4. Guvernarea domeniului cercetării-dezvoltării în baza unui model consensual de administrare

Reformele guvernării trebuie să fie orientate spre soluționarea problemelor existente, inclusiv managementul inefficient, îmbunătățirea metodelor și tehnologiilor de finanțare canalizându-le spre stimularea performanțelor în cercetare, eficientizarea proceselor de raportare și minimizarea birocrăției din sistem, regândirea și reconstruirea sistemului de evaluare a proiectelor și a rezultatelor cercetării în general. Un scop aparte este crearea condițiilor egale de participare a entităților private, deopotrivă cu cele publice la concursurile pentru cercetare, beneficiind de fondurile destinate în acest scop, în sistem competitiv, prin excluderea protecționismului și a interesului personal în detrimentul profesionalismului excelent. În același timp, se va ține cont de perfecționarea mecanismului de selectare și finanțare în sistem competitiv a proiectelor de cercetare, respectarea principiului separării funcționării structurilor implicate în triada evaluare - finanțare - administrare; promovarea sistemului de realizare a problemelor științifice fundamentale și a celor științifico-tehnologice majore, în concordanță cu tendințele evoluției științei și prioritățile dezvoltării economiei naționale, prin intermediul programelor științifice fundamentale de stat și al

 3

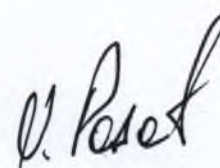
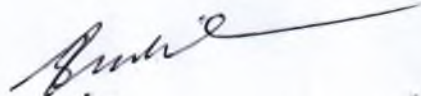
programele științifico-tehnologice aplicative cu atragerea sectorului privat, precum și proiectelor inovatoare.

5. Autonomia și autoadministrarea domeniului de Cercetare și Dezvoltare

Principiul autonomiei este unul determinant pentru o comunitate științifică. Libertatea creației și a cercetării științifice implică acordarea dreptului de autoadministrare a comunității, în același timp păstrându-se principiul responsabilității față de societate în soluționarea problemelor cu care se confruntă aceasta. La nivel instituțional, principiul autoadministrării poate fi realizat prin intermediul Asambleei Oamenilor de Știință, care va întruni reprezentanții tuturor actorilor din cadrul domeniului. În același timp, la nivel procedural, domeniul va fi guvernat prin intermediul unor reguli clare, care vor avea la bază principiul eficienței, performanței și al deontologiei profesionale. În același timp se va pune accent pe promovarea principiului democratizării vieții științifice prin consolidarea autonomiei secțiilor de științe și a institutelor în determinarea priorităților științifice, promovarea și organizarea activităților de cercetare.

6. Modernizarea continuă a infrastructurilor de cercetare

Infrastructurile de cercetare joacă un rol esențial în dezvoltarea cunoașterii și a noilor tehnologii. Ele sunt cruciale în mobilizarea unei diversități de actori interesați în identificarea unor soluții pentru soluționarea multitudinii de probleme cu care se confruntă societatea astăzi. Infrastructurile de cercetare oferă servicii unice unor utilizatori foarte diverși, atrag tinerii spre activitatea de cercetare și modelează comunitățile științifice. Noile cunoștințe și, în particular, inovarea pot apărea numai dacă există infrastructuri de cercetare de bună calitate și accesibile. Infrastructurile de cercetare permit crearea unor noi medii, în care diferiți cercetători pot avea acces la facilități științifice distribuite. Prin

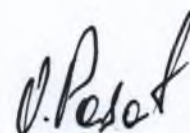
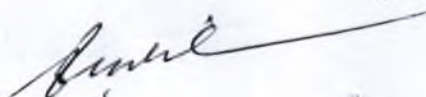
urmare, infrastructurile de cercetare se află în centrul de greutate al unui triunghi al cunoașterii, alcătuit din cercetare, educație și inovare.

7. Creșterea importanței rolului cercetătorului în instituțiile de cercetare

Într-un mediu concurențial de cercetare, cercetătorul are libertatea și mediul instituțional favorabil pentru a elabora și implementa proiecte de cercetare specifice domeniului profesional. De asemenea, cercetătorul participă în acest context la procesele decizionale din cadrul instituției de cercetare în care își desfășoară activitatea. O atenție sporită se va acorda stimulării și promovării cadrelor și a tinerilor talentați în organele de conducere și în administrarea proiectelor științifice, sporirea autorității Asociației tinerilor cercetători, susținerea socială a tinerilor cercetători ce ai decizia de a se consacra carierei științifice. În plus, în noul context sistemic instituțiile de cercetare pun accentul pe eficientizarea managementului cercetării în vederea creșterii eficienței activității propriu-zise de cercetare și asigurării unui spațiu profesional atractiv pentru specialist, stimularea și promovarea excelenței în sfera cercetării și inovării la nivel individual (cercetător), structural și instituțional în funcție de rezultatele și eficiența cercetării. Și, nu în ultimul rând, noul mediu de cercetare permite, promovează și recompensează dezvoltarea echipelor de cercetare interdisciplinară. În egală măsură, una dintre prioritățile guvernării domeniului cercetării-dezvoltării este reprezentată de implementarea unor criterii riguroase de angajare a cercetătorilor în vederea asigurării calității activităților și a rezultatelor specifice domeniului. Prin crearea de facilități publice focalizate în sectorul privat, investiția publică în cercetare va contribui la creșterea numărului de cercetători în mediul de afaceri.

8. Crearea condițiilor și a unui mediu economic favorabil inovării

Orientarea economiei Moldove spre dezvoltarea bazată pe inovare, spre implementarea noilor tehnologii, dezvoltarea și producerea de noi produse și

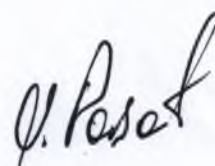

servicii, implementarea de noi forme de afaceri – toate acestea determină necesitatea unei flexibilități în activitatea AȘM. Se impune dezvoltarea incubatoarelor inovaționale și a celor de afaceri capabile să dispună de capacitățile necesare pentru a acorda suport mediului de afaceri, ceea ce va majora rata de succes a afacerilor inovaționale, iar parcurile științifico-tehnologice trebuie să reprezinte locurile de concentrare a resurselor de creație, atât de business, cât și de produse și servicii noi.

Este necesară simplificarea accesului la finanțare pentru dezvoltarea inovațională, atât prin intermediul fondurilor venture, cât și al programelor de finanțare a inovării, dar aceste finanțări vor fi orientate, în primul rând, spre dezvoltarea afacerilor inovaționale cu capacitate de export. Rămân mereu pe ordinea de zi a activității noastre îmbunătățirea managementului proprietății intelectuale, încurajarea și susținerea parteneriatelor strategice locale, regionale și naționale, dar și internaționale, știința-industrie, ceea ce va îmbunătăți prezența companiilor inovative pe piața locală și globală.

9. Formarea capitalului uman educat și creativ, capabil să inoveze

Capitalul uman este principala forță de dezvoltare a economiei inovative. Din acest considerent, efortul principal trebuie să fie depus întru educația de persoane capabile să genereze idei, să absoarbă noi cunoștințe, să creeze. Actualmente, în Moldova se observă o disproporție între solicitările pieței forței de muncă și specialiștii pregătiți de universități. Scopul sistemului de educație superior este dezvoltarea competitivității individuale a absolvenților, astfel ca aceștia din urmă să poată să-și recupereze investițiile în învățământ după absolvire relativ repede, prin angajarea în câmpul muncii. Situația actuală ne arată că nu toți absolvenții își continuă activitatea în baza specialității pe care au primit-o. Pe piața forței de muncă au loc permanent schimbări, ceea ce creează noi cerințe din partea angajatorilor, în special a companiilor nou-

formate, care activează în domenii noi. Din cauza numărului mic al populației Moldovei, este necesar ca universitățile să contribuie și la formarea profesională continuă a cetățenilor.

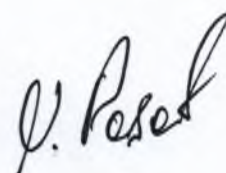
Pe plan național trebuie să fie efectuate schimbări structurale în învățământ în vederea dezvoltării învățământului superior aplicativ, sporirii calității procesului educațional la toate treptele de învățământ. La facultate, studenții și masteranzii vor urma cursuri de management al proprietății intelectuale și a inovațiilor, care le va permite ulterior să valorifice aceste active. În pachetul de reforme propuse a fi realizate se numără și revederea Clusterului educațional în cadrul școlilor doctorale. Creativitatea și inovarea trebuie să stea la baza procesului educațional.

10. Dezvoltarea unui mediu de cercetare deschis, performant și atractiv

Institutele de cercetare și universitățile trebuie să devină jucători activi în promovarea produselor cercetării către mediul de afaceri, iar crearea start-up-urilor (inclusiv prin spin-off) – un indicator important al rezultatului procesului de cercetare. Infrastructura publică de cercetare trebuie să fie deschisă mediului de afaceri (în special întreprinderilor mari), iar întreprinderile mici să aibă acces la cercetare prin intermediul programelor de cercetare în folosul IMM-urilor. Accesul la cercetare trebuie să fie mai lejer, iar cercetarea în cadrul firmelor va fi stimulată.

În aceleși timp, trebuie să existe un sistem de management al proprietății intelectuale bine pus la punct, care va asigura valorificarea brevetelor, dar și protecție corespunzătoare a proprietății intelectuale.

Mediul de cercetare deschis va fi caracterizat de o integrare bună cu mediul de afaceri, dar și cu mediul de cercetare internațional. Există multe condiții de a atinge o astfel de integrare, dar beneficiile vor avea sinergii importante atât pentru moment, cât și pe termen lung, precum facilitarea transferului

rezultatelor și recepționarea cererilor de la mediul de afaceri, accesul dar și posibilitatea de aliniere la cele mai performante infrastructuri și practici de cercetare.

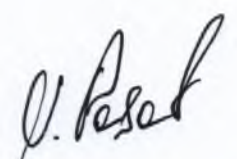
11. Dezvoltarea companiilor cu o flexibilitate și excelență tehnologică înaltă

Actualmente, majoritatea firmelor din Moldova activează în sectoare cu o valoare adăugată mică, în mare majoritate în sfera serviciilor, iar în producere preponderent în agricultura, ceea ce se observă și la exporturi. Unul dintre obiectivele principale ale prezentei concepții este asigurarea condițiilor de dezvoltare a firmelor inovative și competitive pe piețele globale. Pentru a asigura aceste calități, este necesar ca firmele să poată răspunde rapid și flexibil la schimbările economiei locale și globale. În același timp, firmele trebuie să fie capabile să absoarbă rapid tehnologiile noi și să lanseze producerea de produse și servicii noi.

Capacitățile de absorbție a inovațiilor nu apar de la sine, dar trebuie dezvoltate și antrenate. Astfel, ca prim pas, firmele pot absorbi tehnologiile existente, pregăti specialiști în domenii deja cunoscute, nelimitându-se la aceasta pe termen lung, continuând dezvoltarea tehnologiilor, elaborarea și producerea de noi produse. S-a observat că, de fapt, cel mai bine este atunci când capacitățile de absorbție a inovațiilor se dezvoltă la început prin intermediul implementării inovațiilor organizaționale și non-tehnologice, astfel dezvoltându-se cultura de a inova, cu o avansare ulterioară în domeniul tehnologic, care presupune cea mai mare competență.

12. Internaționalizarea cercetărilor și a inovațiilor

Dezvoltarea accesului cercetărilor și inovațiilor din Republica Moldova pe arena internațională reprezintă una din cele mai importante activități în procesul

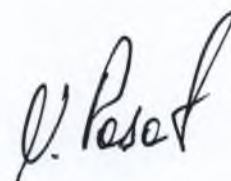

de dezvoltare a statului. În acest sens trebuie de utilizat toate resursele existente precum și conformarea acestora la standardele internaționale.

În contextul internaționalizării cercetării, inovațiilor, a activității AȘM, vom dezvolta și vom amplifica colaborarea cu Academii de Științe cu care avem stabilite deja relații tradiționale, dar și cu altele ce manifestă interes față de realizările noastre sau a căror experiență avansată prezintă pentru noi un model, un exemplu demn de urmat, de unde putem prelua experiențe verificate în practica mondială. Pornind de la realizările obținute în acest domeniu (*Memorandumul de Înțelegere între Comunitățile Europene și Republica Moldova privind asocierea Republicii Moldova la cel de-al Șaptelea Program Cadru al Comunității Europene pentru Cercetare și Dezvoltare Tehnologică (11 octombrie 2011); Asocierea comunității științifice din Republica Moldova la Programul Cadru al Uniunii Europene de Cercetare-Inovare ORIZONT 2020 (2014-2020) (2013) etc.*) vom continua intențiile în privința aprofundării integrării comunității științifice din Moldova în spațiul științific european și regional, extinderii relațiilor de colaborare cu organismele științifice internaționale și regionale, cu instituțiile similare din alte țări prin realizarea proiectelor de cercetare de interes comun. Vom depune eforturi ca rezultatele cele mai valoroase ale cercetătorilor noștri să devină cunoscute și în alte țări, prin participări la foruri științifice, expoziții, concursuri internaționale.

13. Crearea și menținerea unei atmosfere prielnice cercetării, muncii cotidiene, comunicării colegiale

Orice realizare se obține mai ușor și are mai multe șanse de a fi la o cotă maximă atunci când autorul ei muncește și creează într-o atmosferă prielnică. Fără a neglija importanța, rolul, necesitatea tehnologiilor avansate, fără de care cercetarea este îngreuiată sau imposibilă, accentuăm însemnătatea factorului psihologic: chiar având și cele mai performante laboratoare sau utilaje, este greu

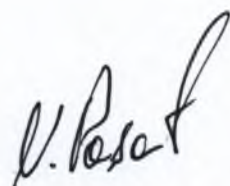

să obții ceva valoros dacă îți lipsește o atmosferă, un anturaj adecvat. Optăm pentru stabilirea în toate birourile, laboratoarele, în sălile de lectură, de acumulare a cunoștințelor și experienței, de cercetare etc. – a unei atmosfere colegiale, cordiale, ferită de stresuri, suspiciuni, zvonuri, frică. Aceasta trebuie să se bazeze pe o competiție sănătoasă, în condițiile unei maxime transparențe, care predispune cercetătorul, echipa, colectivul institutului și al Academiei în ansamblu la o activitate ce ar fi nu numai o sursă sigură de existență decentă, dar și un izvor de satisfacție sufletească, de mândrie pentru realizările ce contribuie la buna imagine a colectivului din care face parte, la prosperarea poporului, a statului nostru.

14. Aspecte sociale ale activității AȘM

Pe ordinea de zi a conducerii Academiei, a conducerii fiecărei subdiviziuni a AȘM este necesar să se afle mereu grija, atenția față de colaboratori, față de felul cum își pot realiza ei zilnic proiectele de cercetare, dar și cum se descurcă ei în viața cotidiană. Munca, cercetarea, creația la Academie să nu fie o povară suplimentară, ci, după cum am mai spus – un izvor de împliniri sufletești. Fiecare colaborator onest al AȘM, ca și al oricărei alte instituții academice, are o contribuție proprie, distinctă, cu un preț deosebit, la dezvoltarea științei naționale. Este necesar să reacționăm prompt și eficient la solicitările colaboratorilor noștri ce se confruntă cu probleme legate de debutul lor în cariera științifică sau cu probleme cauzate de vârstă, de sănătate, situația familială etc.

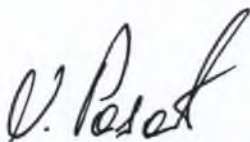
Nu sunt puține cazurile când oamenii noștri de știință au demonstrat că sunt capabili de sacrificii în numele cercetării, aceste sacrificii uneori cauzându-le probleme în viața cotidiană. Pentru aceasta noi trebuie să le arătăm mereu aprecierea și recunoștința noastră, inclusiv atunci când colaboratorii meritoși ai AȘM, dintr-un motiv sau altul, părăsesc instituția noastră. Vom elabora și

realiza un proiect de sprijinire a văduvilor, a familiilor membrilor Academiei și altor colaboratori cu merite deosebite. Acest program, care s-ar putea numi convențional „al prețuirii și neuitării academice”, va avea în vedere și omagierea academicienilor plecați din viață, instalarea unor însemne comemorative, ca dovadă că aportul lor la dezvoltarea științei naționale nu este trecut cu vederea odată cu trecerea anilor. Cu gândul la ziua de mâine a științei vom propune: crearea unui Fond de acumulare, destinat susținerii tinerilor, doctoranzilor încadrați în activitatea științifică în instituțiile AȘM (alocații pentru închirierea spațiului locativ, alte indemnizații la încadrarea în câmpul muncii etc.); inițierea unui proiect de lege privind amendarea Legii pensiilor, prin care să se asigure păstrarea suplimentelor pentru titlul de doctor și doctor habilitat în științe la ieșirea la pensia de vârstă.

Astfel Academia își va îndeplini mai bine și mai amplu misiunea de instituție ce teaurizează cercetările fundamentale în diverse domenii, demonstrând că, beneficiind de roadele acestor cercetări, descoperiri, invenții, inovații etc., AȘM concomitent teaurizează și memoria pozitivă, bunul nume al celor care au contribuit la menținerea unei imagini favorabile a Academiei – atât în societatea și în țara noastră, cât și dincolo de hotarele ei.

Valeriu PASAT,

membru titular al Academiei de Științe a Moldovei

